

מאחורי השער / ח"נ ביאליק

בת יונים הומיה,  
בת יונים בהירה,  
נחתני בים  
על כנפי הסירה  
ותוליכני  
לארץ הבחירה.

הוי, אמרו הגלים,  
הדגים במצולה,  
איך אבא בשער  
ארץ הסגלה.  
ומפתחי שבור,  
והדלת נעולה?

אין קול ואין עונה -  
ויונה עם נער  
עדין מתדפקים  
על דלת השער.

בתוך -  
שירים ופזמונות לילדים  
כתב חיים נחמן ביאליק  
צייר נחום גוטמן  
דביר תרצ"ג (1933)

דב ואריה / רמה סמסונוב

היום קרה דבר טוב:  
צלצול בדלת - נכנס דב!  
כמובן על שתים,  
עם כובע ומשקפים,  
הביא ממתקים וספר ספורים  
מאד מצחיקים.

אתמול כשפתחתי -  
נכנס אריה!  
כמובן על שתים,  
גבוה ורזה,  
הביא מחברת  
והרבה צבעים,  
ציורו ביחד -  
עשינו חיים.

יש לי מזל מיחד לדודים  
עם שמות כאלה נורא מפחידים  
ודוקא הם הכי נחמדים.

בתוך -  
לא הספיקה לי היד  
כתבה רמה סמסונוב  
ציירה לידיה ברסק  
מסדה 1979

אתמול הייתי עיפה כמו אבן / נורית זרחי

אתמול הייתי עיפה כמו אבן.  
פתאם הנה לי צלצול בדלת,  
נכנסו אפרי כסף שני שועלים,  
"שבו!" מוזגתי להם קפה בספלים.

אתמול הייתי עיפה כמו הר.  
פתאם שוב צלצול בדלת,  
"לילה טוב." פהקו שתי נמיות,  
מטה הצעתי ושתי נמנמיות.

עוד רגע, שוב צלצול. מי הבא?  
הפעם עורבים שחרים כדפוס.  
הושבתי אותם מול הטלויזיה  
והצעתי להם מקלות לכסוס.

וכשבקשי הנה לי כפר פח לנשם,  
נכנסו שני קופי משי רפים קימונים  
נושאים בידם אשכול אגוזים  
שקטפו מעבר לעננים.

פצחו והוציאו מתוכם  
כל הלילה מטמון אחר מטמון:  
אניות וכוכית, תבות, חוטי דר,  
יהלומים ופניני הון.  
ואני כל הלילה רק חשבת:  
ונניח שהייתי הולכת לישן...

בתוך -  
הפרה שרצתה להיות זמרת  
כתבה נורית זרחי  
ציירה אודרי ברגנר  
דביר 1985

דלת, אותו לוח עץ הסובב על צירים, פותח או חוסם מעבר – מופיעה לעתים במשמעותה המטפורית כחוסמת ציפיות ותקוות או מאפשרת להן להתממש, ובמקרים מסוימים היא רומזת על סיכוי להתגשמותה של משאלת לב או על הזדמנות לפריצה משמחת של גבולות המציאות.

**חיים נחמן ביאליק** (1873–1934) פרסם בראשונה את השיר **מאחורי השער** בירחון לבני הנעורים "מולדת" בעריכת יעקב פייכמן (כרך ט, חוב' א, תרפ"ז 1926), ואותו נוסח כונס בקובץ "שירים ופזמונות לילדים" (1933). השיר המרובד פונה לקהלים שונים; ילדים ימצאו בו עלילה קטנה החסרה התחלה וסיום, על נער שיונה מעליו וסירה תחתיו מובילות אותו "לְאַרְץ הַבְּחִירָה" - המקום שאליו הוא משתוקק להגיע. היונה והסירה – שתיהן בעלות כנפיים ("עַל כְּנָפֵי הַסִּירָה"), לאמור בעלות חזון או יודעות את הנסתר, שתיהן מנחות אותו בחציית המכשול הגדול שלפניו - הים ("הוֹי, אֲמָרוּ הַגְּלִים, / הַדְּגִים בְּמִצּוֹלָה"). אך המסע אינו מגיע אל סופו ("אֵיךְ אָבָא [...] / [...] / וּמִפְתָּחִי שְׂבוּר, / וְהַדְּלַת נְעוּלָה?"); היונה והנער עדיין מחכים.

אך השיר מיועד גם לקהל אחר, ולראיה – ביאליק כלל את **מאחורי השער** גם במדור "מזמורים ופזמונות" שבכרך שיריו למבוגרים. כאן מתפרש המטען הסמלי של השיר: המסע כייצוג של מעבר מגולה לגולה, היחיד המייצג קולקטיב של צעירים העוזבים את מקומותיהם חסרי התוחלת, היונה והים המיתיים במרחב החוצץ בין עידנים, והשער המטפורי שאינו נפתח אף שהוא קניינם של אלה המתדפקים עליו, שהרי החלום יכול להתקיים כל עוד אינו מתגשם, וכשהמפתח נשבר - הדלת נשארת נעולה.

**רַמָּה סמסונוב** (1921–2012) כתבה שיר ילדים קלאסי, שכולו כאן ועכשיו הקורצים לרגע קט לדמיון. שני הבתים הראשונים מציגים כל אחד דמות משם השיר - דָּב וְאַרְיָה. כשהדלת נפתחת בפעם הראשונה נִכְנָס דָּב, ובפעם השנייה – "אֶתְמוֹל כְּשֶׁפָּתַחְתִּי / נִכְנָס אַרְיָה!". בזכות שמותיהם, שני הבאים נתפסים כבעלי חיים מואנשים; שניהם "כְּמוֹבָן עַל שְׂתִים", זה "הֵבִיא מִמְתָּקִים וְסֵפֶר סְפוּרִים" וזה "הֵבִיא מִחֶבְרָת / וְהֶרְבָּה צְבָעִים", והמראות הדמיוניים המצוירים במילים בוזקים על השיר הומור ועליצות. הבית האחרון, הקצר, מסגיר את זהות הדמויות שמאחורי השמות ומחזיר את הסדר כל כנו; הסיכוי להרפתקה דמיונית מתחלף בשגרה ברוכה, והדלת מוותרת על תפקיד מפתח וחוזרת לתפקידה כניצבת.

בשיר של **נורית זרחי** (1941) מתממשת ההבטחה לקרנבל, והאות המבשר חגיגה הוא "צְלִצוּל בְּדֵלֶת". מחמשת בתי השיר נפקדות "נפתחה" ו"נסגרה" והדלת נוכחת-אך-מוצנעת. ועם זאת - דְּרָכָה, באווירה הזויה של חלום בהקיץ ("הֵייתִי עֲנִיָּה כְּמוֹ אֶבֶן"; "הֵייתִי עֲנִיָּה כְּמוֹ הָר"), זורמים-באים לתוך הבית "אֶפְרִי כֶּסֶף שְׁנֵי שוּעָלִים", "שְׂתֵי נְמִיּוֹת", "עוֹרְבִים שְׁחֹרִים כְּדָפוּס", ו"שְׁנֵי קוֹפֵי מְשִׁי רְפִים קִימוֹנִים". העייפות הקיצונית מולידה הזיה פנטסטית, המועצמת בביטויים בלשון גבוהה השייכים במובהק לשדה העושר, אבל משמעויותיהם מצויות גם באגדי ובנסתר: "מְטָמוֹן אַחַר מְטָמוֹן", "אֲנִיּוֹת זְכוּכִית", "תְּבוֹת", "חוּטֵי דָר", "יְהִלּוּמִים וּפְנִינֵי הוֹן". הצירופים "קוֹפֵי מְשִׁי רְפִים קִימוֹנִים" ו"פְּנִינֵי הוֹן" אינם מתבהרים בשיר; "קִימוֹנִים" – ייתכן שמקורה בקמוֹנִיָּה (צורת משנה של קָמִין, ארובת עשן) הרומזת על צבעם הכהה, ואולי היא רומזת לצבע או לניחוח האקזוטי של הקינמון; הצירוף "פְּנִינֵי הוֹן" כורך יחד שני שמות משדה העושר והנכסים. שתי השורות האחרונות הן הפואנטה המפוכחת-מחויכת המציגה את כוח הדמיון גם בשעת עייפות.